

Бранко Ђурђулов

БЛЕДИ ПЛАМЕН СВЕЋЕ

У граду је било невреме. Нестало је светло у стану. Свећа у соби распростире слабу светлост, што само појачава видљивост снаге мрака, који стално поиграва јаче од ње по зидовима и стварима, скрива више него што она боји, као да хоће, сваког часа, све да прогута. Незнатна и треперава светлост, одајући снажније тренутке умирања него наступања, појачава утисак да ће тама прекрити собу и да ће, раширити црну боју, укинати постојање свега. На часове, прекривен потпуним мраком и не видевши себе, посумњам да сам жив. Дотицањем свога тела и осећањем благог отпора ваздуха, када га удишем и издишем, на слузокожи грла и душника, утврђујем да сам још присутан, али пун неизвесности у свој суд.

Тама у соби, при бледој и непоузданој светлости свеће, са великом снагом делује на моје мисли и моја чула, баца ме у бригу за живот и изазива неверицу у сопствено претходно бивствовање, што се испољава као претпостављање живота који је тек требало да живим.

Малодушност се већ удружује са моћнијом тамом и сва уверавања самога себе да су моје изражене појаве неотпорности само дар природне слабости, коју носим собом, не помажу. Она се увек појави и нараста до несразмерних величина када ми је најмање потребно. Не допире из моје свести у моје срце. Оно сада верује само чулима и дрхти од страха снажним откуцајима. Саопштава ми да се све више плаши и да ће због тога ударати свом снагом како би ме напустило и можда потражило човека који ће га заштити од неугодности таме, што хоће да га, ако остане у мени, угуши растварајући га у своју једноличну и ружну боју.

Соба својим сенкама, изазваним лелујавом светлошћу свеће, продужава и скраћује зидове, игра свој плес страве. Удаљава се од мене и тако показује да сам жи-

вео у заблуди како ми је припадала. Раније ме је, мирним линијама или благом сенком или мраком који се не помера, склонивши ме од свега другог што би могло да ме узнемири, прихватала, уливала ми поуздање и давала ми заштиту, право да у самоћи будем добар или зао према себи, другој и свету. У њој сам гајио живот који сам желео, сањао снове о којима нисам смео и не смем ништа да кажем, а још мање о зверствима што сам их извршио у њој над онима које сам мрзео.

ПОВЕЉА ОКТОБРА

Сада сам био узнемирен њеним простором јер се стално мењао, тамно сенчио и бледо осветљавао, у ритму неуједначеног треперења пламена свеће, добивши не само непознате облике већ и сасвим нејасне и неодребене, али и застрашујуће. Није то могао да створи пламичак свеће; он се ионако једва одржавао. У ствари, стално је био на издисају, у ропцу који га је мучио и непрекидно му обећавао да ће ускоро престати његов бол, јер ће бити прогутан тамом и вечним миром.

Нисам могао да препознам собу, њене нове величине, њен измењен изглед и њене до сада невиђене светлости и сенке. Деловали су много убедљивије него што их је имала за све године мога живота у њој. Можда је ово њен прави изглед који раније нисам могао да уочим? Потребно је било да светлост буде одређеног трептаја и одговарајуће јачине да бих то видео.

Да сам могао тако нешто да претпоставим, никада не бих живео у њој, још мање бих проводио свој живот с њом, непознат осталим људима, забрањен, у ствари, за свакога човека на овоме свету. Придавајући себи вредност божанства, да оно што ради бог нико не зна, поверавао сам јој све, све што је само моје бескрајно искрено, без помисли да то чиним; био сам уверен да некада могу у њој потпуно сам да постојим, и то сам обила-то користио.

Било је нешто што је за моје појмове као човека, у свему томе, остало скривено. Живео сам пун поуздања да сам само ја жив у својој соби, да су моја сазнања о њој апсолутно тачна и за сва времена коначна. Могу једино да замишљам са колико чуђења и неверице може неко уопште и мало да поверује у ово што сам видео, више осетио сумњом него што сам упознао.

Игра умируће светлости свеће и громаде таме, која је покретала зидове собе, разровала је моју сигурност. Све се збивало јавно преда мном. Није се крила никаква тајна, али је она нарастала упоредо са временом трајања овог плеса. Јер, иако се све јасно видело, осећао сам да тајна постаје већа него што сам је могао поднети, због тога што се јављао страх од појављивања непознатог. Скривени односи између тужне светлости пламена свеће који замире и непрекидног повећавања снаге и величине

таме и зидова, који су у пуној кретњи брзог простирања стално увећавали размере моје собе, само су ме упозоравали колико је безначајна моја улога у њиховој средини. Претили су ми да ме сваког часа могу заборавити и препустити ме да будем, за њих неопажено, заувек укљоњен, без бола, без јаука, као да никада нисам ни постојао.

Појавила ми се мисао, али само на час да би одмах и нестала, како бих могао да приступим свећи и једним дахом је угасим, као што сам је и сам запалио. Од тренутка када сам је ужегнуо и угледао чудан приказ, одмакао сам се од ње запањен настајањем промена без шума, које су ме све више прикивале за место. Оне су ме, чак, смањивале и претиле ми да ће ме, ако направим само један покрет, уништити нечујно и невидљиво; већ сам се, иначе, стално налазио покривен тамом, заробљен њеним оковима, а она је могла, ако јој се учини нешто сумњиво, напасти и моје очи и моје срце, и тако ми донети крај.

Највише ме је опседала мисао, мада сам је и пред собом скривао, како ме соба може, овако слободна од мога утицаја, пуна некога размаханог гнева, нагло напустити. Ту сам намеру већ и осећао. Постојала је велика опасност да ме изда, да исприча све што сам јој у сновима, својом кретњом кроз њу, својим расположењем и речима некада саопштавао. Сваки мој миг — који сам јој, свесно или несвесно, показао — сада ме је оптуживао да сам био неопрезан када сам се безбрижно поверавао и тако изазивао своју лаковерност и наивност, док је он желео да припада само мени. Иначе, друкчије се испољавао када сам га приказивао другима, зависно од жеље како је хтео да се представи, или како је желео мене да прикаже, а то је било условљено његовом потребом да ме покаже у бољој или ружнијој светлости.

Сваким трепетом пламена, после трена избијања скоро неприметно јаче светлости, нагрнули би облици таме, гомилали се и спуштали великом тежином по стварима и мени. Гушили би ме гадостима које је од мене примио овај простор мога живота кроз дуги низ година мога поверавања. Обилато сам користио право које нисам имао: нарушавао сам мир, уносио покрете и мисли у савршену тишину коју нисам створио, већ је припадала другоме. Неко је њу, вероватно, изградио за своје потребе. Можда је тај мир владао када бих се појављивао и проводио време у соби? Не могу да знам шта се тачно догађало, али сам сада у једно уверен: постојала су два бића која су располагала правом власништва у њој на све око себе, а није то право коришћења имало, као што сам мислио, само једно лице. Веровао сам да је у соби све мртво и да служу само зато да га могу употребљавати према тренутном расположењу. Јер, не поседује нешто што би могло да му даје одређене вредности, према којима бих мо-

гао да имам некакав став, макар он био истоветан ставу који имам према људима које мрзим или презирем. Када бих могао тачно да се изразим, онда би то најпре било нешто што за мене није до краја постојало, односно што је за мене стално било само присутно на најудаљенијим границама мога живота. Али, не да би означило његову оивиченост, него да би се знало докле сам расположен да њиме досежем, стављајући на крај оно што сам узимао несметано у свакој прилици.

ПОВЕЉА ОКТОБРА

Горе, према стропу себе, нисам смео ни да погледам. Веровао сам да га више нема. На горњим ивицама свога вида осећао сам да се претворио у густу мрачну масу из које се проламају муње, црња једна од друге, усмерене према мојој глави, спремне да ми, уколико погледам горе, униште вид. Силе таме су оргијале, и поигравале се са мном. Као да су пазиле да се прерано не сруче на мене, и тако не скрате дужину свога задовољства при узвраћању за све оно што сам годинама чинио у соби, вероватно на исти начин, немилосрдно.

Нисам више знао које је доба ноћи, али ми се чинило да ће трајати, и само трајати. . . Мрак је толиком моћи и лакоћом прекрио оно што сам иначе видео у прозору да нисам могао да пронађем ни једну нит светлости помоћу које би се дало да утврдим да нешто, што се иначе подразумева под споља, уопште постоји. Простор је био до краја ограничен. Није било никаквог изгледа да се пронађе излаз изван његовог строгог обележавања мојом собом, чак се и он, из часа у час, како ми је изгледало, под јачим поигравањем тамног, смањивао непрекидно. Због тога сам и дошао на помисао да потражим прозор. Нисам запазио да ли су, опчињен трагедијом бледуњаве светлости, моје очи и раније гледале у њега. Али, нису могле ништа да виде.

Тамо где није могло да буде наде, вероватно ми више није падало на памет нешто даље да тражим, мада ми је било неопходно било шта да видим како бих могао да истрајем у овом мучном стању, које је постајало све горе што сам га дуже подносио.

Напрезао сам се, потом, да се маштом издвојим из собе и преселим у светлост простора који ме је некада окруживао. Једино ми се нешто јасније испољило сазнање да тај простор мора бити испуњен и великом лепотом светлости што се појављује ако је нешто на земљи, у ваздуху или на небу пропусти кроз себе у часу када је најлепше и жели да прикаже то свему и осети и све друго. Тада јој дозвољава да собом односи његов део претворен у зраке посебног сјаја, обојене у блиставе нити, који продужавају започето лучење онога што су собом понели. Ти зраци мењају и своје боје и све куда пролазе, укљонивши свему претходну светлост као и раније облике, и примају их у своје токове да би се испољили у млазевима

ма сасвим нових шара. Оне су увек лепе, а некада и много лепше. Увек су први пут виђене, мада нам се може учинити да смо их некада угледали. У ствари, само нам се чини, јер желимо да нам буде лепо као некада и много лепше, уколико је само могуће. У то верујемо и очекујемо га. То је разлог што нам се некада приказује да је чаробно. Баш због тога што нам је потребно да нам буде лепше — то постаје истинито, и то у тој мери да никада не помишљамо на сумњу. Тако снага жеље гради истину која је већа од сваке друге. Иза ње не остаје ништа што до краја није сасвим јасно и што не носи собом савршену лепоту, пошто је настала из величанственог склади боја, који наставља са ширењем на све у простору и раба збивања по лепоти равна себи... пошто је настала из чудесног склади боја, који наставља са ширењем на све у простору и раба збивања по лепоти равна себи.

ПОРТАЛ
ОКТОБРА

Онда је човек уверен да све потиче из светлости боја. И склон је да верује како је на почетку и на крају, у дану првом и последњем, она обојена светлост која непрекидно гради светлост—небо, светлост—земљу, светлост—море и човека обасјаног својим зрацима. Он због тога може да види, чује и опипа свет око себе и тако доживи његову снагу и у себи изазове, за сва времена, сазнање да је одувек постојао и да ће заувек као човек постојати. Такву веру може да донесе само један једини зрак снажне светлости који се умножава сјајећи слабије или јаче. На тај начин ствара боје, твар из које се раба бесконачан ред ствари и збивања, и свет светова који човек никада неће до краја моћи да види. Остаје му осећање сажаљења над собом што ће његове боје, искрећи, стварати нове, променити његов облик постојања у други, његов извор светлости у нов, са различитим распоредом у спектру од његовог, и ништа више, ништа више за његов век.

Срећна је околност што човек верује да је видео безброј светова, иако не све, и светове других људи, мада је, за живота свог, гледао само у свој. Не зна да није располагао моћима ни да види свет свога најближег, а још мање неког другог човека. У толиком пространству човек не може да буде нешто друго од сићушног зрна светлости, које када блесне, у напону испуштања своје снаге, опсене себе и своју околину да ће засјати за вајкада, да би затим, изгубивши јачину, слабило и нестало у нади да ће се то једном догодити. И тако надајући се човек почиње да прима туђу светлост која му сјајем раба и сенку и таму, а оне постоје само за њега све док га потпуно не прекрију, тада и нестaje. У бити се ништа није догодило, једино је светлост променила боје.

Видим да нема помоћи. Узалудност је изгледа јача од свега другог. Дозволила ми је да се чак сетим доживљаја који су за мене били дивни, али није напуштала свој циљ да постигне још већи утицај на мене. То није било

због тога што ме мрзи или воли. Њена потреба да шири саму себе, по својој снази, далеко је изнад људских особина, али ми је осећамо као живи организам који је упорен против нас. Хтео сам да се супротставим узалудности, па сам непотребно трошио своје иначе слабе моћи. Она је морала да се простире у мени. Није знала да то чини супротно мојој потреби, још мање да због тога могу бити тужан и несрећан. Свако је од нас, да тако кажем, морао да гради своје. Разлика је била у томе што сам ја имао и људска својства да нешто осећам, што је било непотребно да бисмо могли да се изједначимо.

Свакако, можда то само ја мислим? Али, да ли је баш тако, то не знам, јер је важило само за мене. Можда моја узалудност нема ничега с тим заједничког? Можда она није осећала ништа, сем што јој је, неко њено својство, показало да претпостављам простор у коме може да се шири. То јој је, по свој прилици, основна особина ако хоће или треба да постоји, да се развија и да доживи крај који јој, вероватно, обећава вечни мир или срећу док чека своју следећу прилику, неосетно гомилајући снагу, и не дође упозорење да мора почети наступање у новом погодном простору, у неком другом живом бићу. Верујем да то чини непрекидно на исти начин, али свако биће то осећа на свој, различито од сваког другог. Тада увек има и друга осећања од свих претходних када се узалудност јављала.

Громада таме прешла је преко целе собе и само што није угасила пламен свеће. Мени се учинило да се својом црном бојом исперила од среће у уверењу да ће угасити светлост и да ће после тога остварити своје претње. Напрезањем жеље и лучењем свога страха да се то не догоди, хтео сам да помогнем једином светлосном извору. Са олакшањем сам утврдио да се узнемирено треперење пламичка зауставља. У тишини се чуло како је моје срце, ослобађајући се страха, лупало свом снагом, па сам се уплашио да својим снажним бубњањем не изазове поново претећу игру таме и дрхтање у грчу, између живота и смрти, пламена свећа. Мој ужаснут поглед бдио је над бледожутом светлошћу, као да је био спреман да пошале, ако буде потребно, моје очи до свеће и стави између њих њен пламичак и тако га заштити од немилосрдног прогона таме. Најзад се снажна туча мога срца преобразила у равномерне откуцаје.

Поново сам био у могућности да будем нешто смирилији. Сада ми се, одједном, појавила слика самоуслуге, старца који стоји испред благајне и његов тренутак умирања и враћања у живот. Било је јутро. Запослени људи су похрлили у самоуслугу да би што пре купили нешто за доручак. У радњи се налазило доста људи који су ћутали, прекривени још сном и обузети нерасположењем што им се спава а морали су да устану. Пред благајном се нашао, после куповине малог комада хлеба и пола ли-

тре млека, старији човек, избријан, ликом млађи од својих година, само му је густа коса била бела до последњих власи. Вероватно није могао да спава, па је поранио да купи што му је потребно. Тако се појавио у невреме, у доба када запослени журе да купе доручак како не би закаснили на дужност. Предао је корпу и новац на благајни. Помоћник у самоуслугу узео му је мрежу и у њу ставио што је старији човек купио, потом му је пружио. Али, човек није прихватио. Стајао је као укопан. Помоћник није померао руку и мрежу коју је, мало пре, приближио до старчеве руке, рекавши при томе: „Изволите!”

ПРЕДА
ПРЕДОВА

Ова гласно изговорена реч скренула нам је пажњу. Видели смо испружену помоћникову руку са мрежом и старца који стоји непокретан, као да се изговорена реч не односи на њега. Већ смо били спремни да изразимо нервозу зашто неко успорава брзину одлажења са благајне када смо журили и желели што пре да кренемо из самоуслуге.

Благајница, помоћник и сви други присутни у радњи упрли су очи у старца. Нико није изговорио ни реч негововања. Старчево глатко избријано лице и очи изгубили су малопређашњи сјај. У целом простору нешто се кретало, што смо сви осећали, а ништа нисмо могли да приметимо. Очекивали смо да ћемо нешто видети. Мир који је наступио био нам је непознат, али као да смо знали да постоји и да ћемо га једном осетити. Изгледало је у том тренутку да старчево лице и тело припадају другом свету који му се изненада уселио и појавио око нас. Било је сунчано јутро и у самоуслугу је сјала светлост почетка дана. Сада је јутро добило за нас неке сенке. Оне нису смањивале светлост у просторији, само су сви предмети престали да испуштају свој сјај.

Старцу се, на исти начин као када сунце излази, враћала светлост у очима и појавио сјај у лицу. Поново је изгледао млађи од својих година. Тргуо се и рекао: „Ах, ви ми додајете!” Одмах је изашао као да се ништа није догодило. Он није ништа ни знао. То се видело на његовом безазленом лицу. За њега је све било нормално. Мислио је да је своју мрежу одмах примио када му је помоћник пружио. За своју привремену смрт, вероватно, никада неће сазнати.

Уверен сам да је сенка смрти утрнула његов извор светлости, у жељи да је претвори у таму. У тренутку јој је то и успело, али је старчева светлост издржала, притављивши се, док је сенка смрти пролазила, затим је засјала свом снагом и вратила му живот. Погледавши за старцем, који је излазио из самоуслуге, видели смо човека како се заједно са бљештавом светлошћу креће; она је избијала и искрила по ивицама његовог тела. Када је старац изашао, сви смо се трудили да се вратимо претходном расположењу и журби. Никако нам то није успевало. По-

крети су нам били успоренији, а ни мисли нису нам више биле посвећене само хитњи.

Из главе ми никако није излазила слика озраченог старог човека. Његова светлост, да би се одбранила од вечне таме и потисла сваки њен траг, превише се трошила. Плашио сам се да, када му идући пут дође у посету сенка мрака, неће имати довољно снаге његова светлост, да неће више моћи никада да заблеста и засени својим жаром околину која би је упијала жељно, славећи победу светлости над тамом, прикупљајући је да би се и сама успешније носила са силама мрака.

ПОБЕДА
ОКТОБРА

Моја је једина жеља била да се сада мој извор светлости разгори свом силином, само да ме ослободи претеће смрти таме. Мање ми је било стало до тога да ли ћу још једном моћи, потрошивши силну светлост, супротставити се сенкама које ће штети да ме покопају без бучке, без праве борбе, за сва времена. Истовремено сам се плашио да не дође до распаљивања мога светлосног извора, јер то може изазвати ионако у овом часу премоћну игру громаде таме да ме одмах уништи и пртевори моју светлост у свој облик, добијајући још већу снагу.

Не знам колико је моја неодлучност трајала. Најзад сам се до краја скупно. Надао сам се да тако скривам највише што могу своје постојање, само да тама не би више обратила пажњу на мене и тако открила моје жеље да јој се светлост супротставим. Више сам волео да своју игру продужи са пламеном свеће. Тудио сам се да ни једну нит светлости не упијем жудно, да јој не бих, на тај начин, умањно снагу зрачења. Страх ми није дозвољавао да лучењем своје светлости помажем њену у неравноправној борби против јачега непријатеља. Нисам био убеђен да би нам наше заједничко наступање донело победу или неодлучан исход сукоба, из кога би свако могао да се повуче сачувавши се за будући живот. И даље сам био у положају посматрача који се плашио да испољи на чијој је страни.

Зрак снажне светлости прошао је кроз стакло прозора. Тог тренутка је пламен свеће издахнуо, пун радосног сјаја што се ослобађа самртног ропаца створеног притиском таме. Његов је последњи одсјај био испуњен толиком снагом и срећом да је успео да пробије, брзо и лако, бедеме мрака и споји се са зраком светлости који је већ потискивао сенке у соби. Зрак је незнатно заиграо примивши светлост пламена свеће, а овај се уз њега одмах попео до скровишта светлости, вероватно одлазећи на одмор који му је био неопходан.

У веселој је игри светлост јутра покопала мрак, уклонила сваку његову скраму таме и сваки најмањи обрис његове сенке. Сада је светлост зоре развијала и ширила боје и мењала их непрекидно. У сваком моменту градила је нов склад савршене светлости и њених боја рабајући сунчан дан,

Соба се појавила у свом ранијем облику. Ни трага од догађаја ноћи. Изгледало је да она није, својим просторима и зидовима, учествовала у грозној игри таме. Деловала је врло наивно, као да се радовала новом светлом јутру и почетку сунчаног дана. Саопштавала ми је, на свој начин, како нема више чега да се плашимо. Чудила се мојој збуњености. Својим је миром хтела да ми врати самопоуздање и веру да могу безбрижно да јој поверим зашто сам замишљен и уплашен када нам је овако лепо на светлости.

Ускоро сам се смирио, направио прве покрете а затим и прве кораке у соби. Није се појавила сенка. Почео сам да се чудим шта ми се то ноћас догодило да сам се толико уплашио. Тако је све било доведено у ред и живот илузија у соби могао је поново да почне.

ПОВЕЉА
ОК'ТОВРА